

RINISJA SHQIPTARE · DOKUMENT 2

KUSHTETUTA E RE — SHPJEGUAR

Kushtetuta e Re — Shpjeguar

The New Constitution — Explained

Çfarë propozon Rinisja Shqiptare, si do të funksionojë, dhe pse

KUSHTETUTË E RE

— SISTEMI I ZVICRËS - DEMOKRACIA E DREJTPËRDREJTË —

— REVOLUCIONI I POPULLIT. FUQIA ËSHTË TE TI. —

- DEMOCRACI E DREJTPËRDREJTË**
Populli vendos përmes referendumeve dhe iniciativave popullore.
- REFERENDUM DHE INICIATIVË POPULLORE**
Çdo qytetar ka zërin e tij.
- SHTET LIGJOR DHE TRANSPARENT**
Të gjithë janë të barabartë para ligjit
- MBROJTJA E TË DREJTAVE DHE LIRIVE THEMELORE**
Dinjtet i njeriut, liria dhe drejtësia janë të paprekshme.

FIRMOS PETITIONIN TANI!

ÇDO FIRMË ËSHTË NJË VOTË PËR TË ARDHMEN TONË!

FIRMOS ONLINE
PËR TË ARDHMEN E RE

<https://ia-see.com/lexo/>

— AS NARTA · AS RRJOLLI · AS MALET —

TË VONUAR JEMI - MË TË MIRËN TË ZGJEDHIM!

WIRTSCHAFTSUNION
ÖSTERREICH · ALBANEN

BE

RISING
THE NEW SYSTEM

USA

SCHWEIZ

NJË E ARDHMË
ME DREJTËSI, LIRI
DHE DINJITET!

Material informues për nënshkruesit · Iniciativa Qytetare IASEE–RISE
 IA-SEE — RISE · Iniciativa Qytetare · ia-see.com/lexo · ia-see.com/peticioni
 Qershor 2026

Ky dokument shpjegon, me gjuhë të thjeshtë, kushtetutën e re që propozon peticioni. Ai shoqëron peticionin dhe letrën drejtuar Komisionit të Venecias. Qëllimi ynë është i thjeshtë: ju të dini saktësisht çfarë po nënshkruani — dhe çfarë fitoni.

1. Çfarë është kjo — dhe çfarë nuk është

What this is — and what it is not

Rinisja Shqiptare propozon një kushtetutë krejt të re: të shkruar nga qytetarë të përzgjedhur me short dhe nga ekspertë jopartiakë, dhe të miratuar drejtpërdrejt nga ju, përmes një referendumi kombëtar.

Është: një kushtetutë e shkruar nga populli; një rrugë e ligjshme, paqësore dhe e mbikëqyrur nga institucione ndërkombëtare; një shtet ku pushteti vendimtar mbetet te qytetari.

Nuk është: nuk është grusht shteti, dhunë, as një ndryshim i thjeshtë qeverie. Asgjë nuk hyn në fuqi pa votën tuaj në referendum.

2. Pse na duhet një kushtetutë e re

Why we need a new constitution

Sipas analizës që qëndron në themel të nismës, problemi nuk është thjesht keqqeverisja, por mënyra si është ndërtuar sistemi: postet, tenderat dhe licencat ndahen sipas besnikërisë politike e jo sipas aftësisë. Pasoja më e dukshme është largimi i një brezi të tërë.

Të dhënat e regjistrimit e vërtetojnë koston njerëzore: popullsia rezidente ra nga **3,182,417 banorë (1989) në 2,402,113 (2023)** — një rënie prej rreth 780 mijë banorësh, nga të cilët 429,628 (–15.2%) vetëm që nga regjistrimi i vitit 2011, kryesisht për shkak të emigrimit.¹

Kushtetuta e re sulmon shkakun, jo simptomën: e bën meritokracinë rregull, patronazhin shkelje, dhe qytetarin vendimtar.

3. Pesë parimet themelore

Five founding principles

- **Sovraniteti i popullit** — çdo pushtet buron nga populli dhe i kthehet popullit.
- **Ndalimi i patronazhit** — ndarja e posteve mbi baza besnikërie shpallet shkelje kushtetuese.
- **Meritokracia** — punësim e prokurim publik vetëm me konkurrencë të hapur dhe transparente.
- **Decentralizimi** — pushteti dhe buxheti zbresin te kantonet dhe komunat.
- **Korrektivat te qytetari** — referendume, shkarkim dhe transparencë që e mbajnë pushtetin nën kontrollin tuaj.

4. Si do të qeveriset shteti

How the state will be governed

Bordi Qeverisës — ekzekutivi

The Governing Board — the executive

Në vend të një Kryeministri të vetëm, krijohet një Bord prej 3 anëtarësh, ku kryesimi rrotullohet çdo vit. Pse? Sepse një pikë e vetme pushteti është edhe pika e vetme e kapjes. Tre veta, të zgjedhur drejtpërdrejt me lista jopartiake, e bëjnë kapjen shumë më të vështirë dhe shkatërrojnë kultin e personalitetit.

Parlamenti i ri — 100 mandate, të gjitha me zgjedhje

The new parliament — 100 seats, all elected

Parim i prerë: çdo mandat fitohet me votë. Asnjë vend nuk plotësohet me emërim e as me kuotë të caktuar nga lart. Të 100 anëtarët zgjidhen drejtpërdrejt nga qytetarët, në katër kolegje zgjedhore të hapura që garantojnë përfaqësim të gjerë:

- 60 mandate — kolegi i përgjithshëm qytetar.
- 15 mandate — kolegi i shkencës, kulturës dhe akademisë.
- 15 mandate — kolegi i arsimit dhe edukimit.
- 10 mandate — kolegi i diasporës, votuar nga vetë diaspora.

E drejta për t'u kandiduar i takon individit, jo partisë. Çdo qytetar që plotëson kritere objektive e të verifikueshme mund të vetëdeklarohet kandidat në një nga kolegjet, pa pasur nevojë për miratimin e asnjë partie; asnjë parti dhe asnjë organ nuk mund të bllokojë një kandidat të kualifikuar; verifikimi bëhet nga një autoritet zgjedhor i pavarur, me të njëjtat rregulla për të gjithë. Të gjithë qytetarët votojnë për të gjitha kolegjet me peshë të barabartë: kolegjet përcaktojnë vetëm kush mund të kandidojë, jo kush mund të votojë (përfshirë bën kolegi i diasporës). U shqyrtua edhe varianti ku secili sektor zgjedh të vetët; u zgjodh vota universale, për të ruajtur barazinë e votës dhe përputhjen me standardet evropiane. Mandati zgjat 4 vjet, me mundësi shkarkimi të hershëm nga populli.

Gjyqësori — i zgjedhur, jo i emëruar

The judiciary — elected, not appointed

Gjyqtarët nuk emërohen nga parlamenti dhe nuk varen prej tij. Çdo pozicion në Gjykatën Kushtetuese dhe në Gjykatën e Lartë plotësohet drejtpërdrejt me referendum: një komision i pavarur kualifikimi përzgjedh një listë të shkurtër kandidatësh mbi kritere objektive integriteti, kompetence dhe përvojë; pastaj populli zgjedh mes tyre. Kështu bashkohen merita dhe legjitimiteti popullor, dhe këputet zinxhiri i emërimeve që e ka bërë gjyqësorin të kapshëm nga politika. (U shqyrtua edhe një variant plotësisht i hapur, ku çdo kandidat i kualifikuar del drejtpërdrejt në votim pa listë të shkurtër; u zgjodh modeli me listë të shkurtër, sepse jep garanci më të forta cilësie dhe përputhet më mirë me standardet e Komisionit të Venecias për pavarësinë e gjyqësorit.) Prokuroria e Përgjithshme bëhet e pavarur dhe e mbrojtur nga ndërhyrjet politike.

5. Pushteti i drejtpërdrejtë i qytetarit

The citizen's direct power

Kjo është zemra e modelit — tre mekanizma që ua vendosin pushtetin në dorë:

- **Referendume të detyrueshme me nismë qytetare** — populli ka veton përfundimtare mbi ligjet e mëdha, ndryshimet kushtetuese dhe buxhetin kombëtar.
- **Shkarkim kushtetues** — çdo zyrtar i lartë mund të shkarkohet drejtpërdrejt nga populli, me procedurë të përshpejtuar.
- **Transparencë fiskale** — çdo kontratë publike, pagë zyrtari dhe fond publikohet automatikisht, në kohë reale.

6. Decentralizimi kantonal

Cantonal decentralisation

Sot, vendimet dhe paratë përqendrohen në Tiranë. Modeli kantonal i kthen ato pranë qytetarëve — buxhete dhe vendime lokale, të marra aty ku jetoni. Për të shmangur fragmentimin dhe kapjen lokale, kantonet ndërtohen fillimisht si riorganizim i 12 qarqeve ekzistuese, mbi ligjin aktual për decentralizimin, me vetëqeverisje fiskale. Prokurorët dhe policia kantonale nuk emërohen lokalisht, por kontrollohen qendrore nga SPAK-u, që decentralizimi të mos kthehet në kapje nga të fortët lokalë.

Termi arkaik “pleqësi/bajrak” zëvendësohet me Këshillin e Personave me Përvojë të Lartë (mbi 60 vjeç, pas vetingut): dhoma këshillimore qytetare dhe gjykata komunitare ndërmjetësimi e pajtimi sipas parimit të subsidiaritetit — pa terma arkaikë, brenda standardeve evropiane.

Cantons are built initially as a reorganisation of the existing 12 counties (qarqe) under the current decentralisation law, with fiscal self-governance; cantonal prosecutors and police chiefs are controlled centrally by SPAK, not appointed locally.

7. Çfarë ndodh me partitë dhe me votën tuaj

What happens to parties and to your vote

Kjo është pyetja më e debatuar, prandaj po e shpjegojmë hapur dhe pa zbulime. Rendi i ri ndërtohet mbi kandidaturë të hapur dhe mbi vendimmarrje të drejtpërdrejtë: ju votoni njerëz dhe çështje, jo makineri partiake. Mbrojtja kryesore kundër kapjes është e drejta e hapur e kandidimit — meqë çdo individ i kualifikuar mund të garojë pa lejen e asnjë partie, asnjë parti nuk mund të monopolizojë aksesin në pushtet.

Njëkohësisht — dhe kjo është thelbësore — liria e organizimit politik dhe pluralizmi mbrohen për të ardhmen, në përputhje me nenin 11 të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut dhe me kriteret e Kopenhagenit. Nuk ka ndalim partish, por dekriminalizim dhe transparencë: ndalim i përjetshëm i kandidimit vetëm për çdo person të dënuar me vendim të formës së prerë ose të shpallur “non grata”; financim 100% transparent; ndalim i parave të biznesit në fushata. Masat lidhen me dënimin, jo me hetimin e thjeshtë, për t’iu përmbajtur prezumimit të pafajësisë.

Vota juaj nuk dobësohet — ajo forcohet: ju fitoni referendume të detyrueshme, të drejtën për të shkarkuar zyrtarë, dhe veton qytetare mbi ligjet dhe buxhetin.

8. Si do të ndodhë — kalendari 0–24 muaj

How it will happen — the 0–24 month timeline

Një rrugë e qartë, hap pas hapi, e mbikëqyrur ndërkombëtarisht:

1. Mobilizimi (0–3 muaj): mbledhja e nënshkrimeve.
2. Ankorimi (1–6 muaj): mbikëqyrje nga SHBA, Zvicra dhe BE (Komisioni i Venecias).
3. Asambleja (3–9 muaj): qytetarë me short + ekspertë jopartiakë hartojnë tekstin.
4. Ratifikimi (9–12 muaj): referendum kombëtar — vota “PO” e vë në fuqi.
5. Kantonizimi (12–18 muaj): decentralizim i plotë.
6. Shteti i ri (18–24 muaj): zgjedhjet e para mbi bazë merite.

9. Pyetje të shpeshta

Frequently asked questions

A është e ligjshme?

Po. Asgjë nuk hyn në fuqi pa miratimin tuaj në referendum, dhe i gjithë procesi kërkohet të mbikëqyret nga Komisioni i Venecias dhe partnerë ndërkombëtarë.

A është grusht shteti?

Jo. Vendos populli me votë, jo forca. Rruga është paqësore, e hapur dhe e dokumentuar.

Kush e shkruan kushtetutën?

Qytetarë të zgjedhur me short, së bashku me ekspertë jopartiakë, në mënyrë publike dhe transparente — jo partitë.

Po nëse nuk pajtohem me një pjesë?

Teksti përfundimtar miratohet nga ju në referendum. Mund të votoni edhe KUNDËR; asgjë nuk imponohet.

A do të krijojë kaos?

Jo. Ekziston një kalendar i qartë 0–24 muaj, me një Qeveri Teknike Kalimtare me mandat të kufizuar (administrim + zgjedhje), 6–12 muaj, nën mbikëqyrje ndërkombëtare dhe pa pushtet politik.

Çfarë e pengon një kapje të re?

Katër mure mbrojtëse njëkohësisht: decentralizimi, meritokracia e detyrueshme, transparenca në kohë reale, dhe e drejta juaj për referendum e shkarkim.

A e mbështet BE-ja?

Procesi lidhet me kushtet e anëtarësimit dhe kërkon shqyrtimin teknik të Komisionit të Venecias. Letra shoqëruese (Dokumenti 4) e shpjegon këtë kërkesë në detaje.

Çfarë fitoj unë konkretisht?

Më shumë pushtet të drejtpërdrejtë, një administratë në merita, transparencë të plotë, dhe një shtet që nuk e detyron rininë të ikë.

10. Lëndë plotësuese: ekonomia dhe korrektivat

Complementary material: economy and correctives

Përveç arkitekturës institucionale, kushtetuta e re mbështetet edhe nga lëndë plotësuese e sjellë nga nisma:

- **Shina e dytë — ekonomia:** një motor prosperiteti me tregun e përbashkët Shqipëri–Kosovë, banka komunitare, një bursë funksionale dhe zgjidhjen e pronës sipas modelit gjerman.
- **Korrektivat plotësues qytetarë:** juri qytetare të zgjedhura me short dhe rishikimi popullor (recall) i zyrtarëve të lartë, si plotësim i referendumeve dhe i transparencës fiskale.
- **Mjeti i amendimit:** rendi i ri mund të ndërtohet edhe përmes referendumeve të njëpasnjëshme me nismë qytetare, duke e bërë procesin tërësisht të ligjshëm, paqësor dhe të pakthyesëm.

11. Si të përfshihen

How to take part

Nënshkruani dhe ndajeni me të tjerët: ia-see.com/peticioni

Sa më shumë nënshkrime, aq më i fortë mandati i qytetarëve — dhe aq më e vështirë çdo përpjekje për ta bllokuar.

Burime

¹ INSTAT, Regjistrimi i Popullsisë dhe Banesave 2023 (2,402,113); regjistrimi 1989: 3,182,417; regjistrimi 2011: 2,831,741; rënie 429,628 (–15.2%) që nga 2011. instat.gov.al.